

משרד החינוך

מערכת שידורים לאומית

רומאן ונובלה

כל החיים לפניו/ אמיל אד'אר

מאור תמם שוע

כל החיים לפניו

אמיל אד'אר

מי אתה אמיל אז'אר?

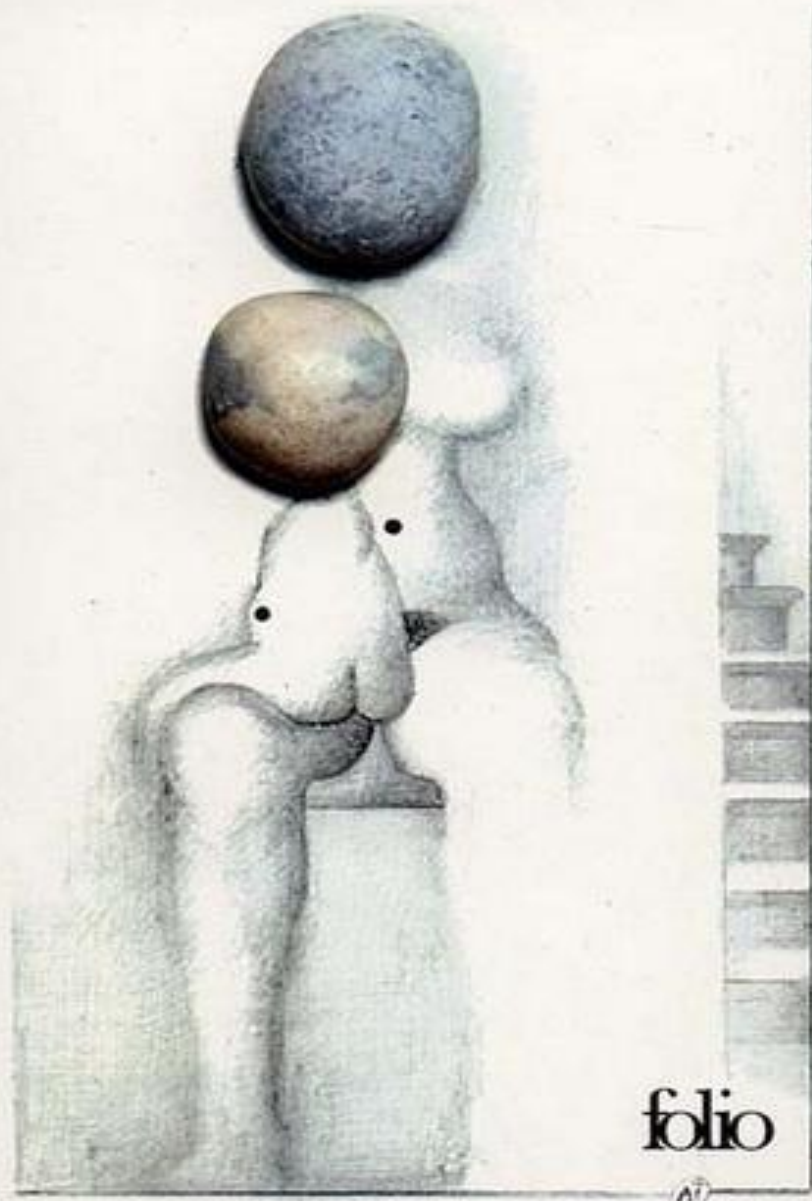
רומאן גארי (1914-1980) היה סופר מוערך ומוכר במחצית הראשונה של המאה ה-20 בצרפת.

עם השנים חש שקהל המבקרים והקוראים לא מעמיקים ביצירותיו, ולכן החל לפרסם יצירות תחת שם העט "אמיל אז'אר".

הרומן "כל החיים לפניו" היה לספר השני שפרסם תחת שם העט הזה בשנת 1975.

ב-1980 שם קץ לחייו ובמכתב ההתאבדות שהשאיר אחריו גילה את זהותו כאמיל אז'אר.

Romain Gary (Émile Ajar)
La vie devant soi

מי אתה אמיל אז'אר?

גארי לא תיאר את מידת ההצלחה שיביא פרסום הרומן "כל החיים לפניו". הספר הצליח כל-כך עד שנכנס לרשימה של פרס "גונקור" הצרפתי שמבטיח למחברו תהילת עולם. גארי כבר זכה בפרס בשמו שלו וידע שאדם יכול לזכות בו רק פעם בחייו. הוא יצר קשר עם עורכת הדין ג'יזל חלימי, שייעצה לו בחום לוותר על הפרס כדי לא להסתבך בפלילים.

וועדת "גונקור" הודיעה שאי אפשר לוותר על הפרס. אז'אר זכה בפרס וזו שהיתה איתו בחדר סיפרה שהשמחה של גארי היתה מהולה בבהלה. גארי הבין שהוא צריך להעניק גוף לאמיל אז'אר והזמין את פול פבלוביץ', בן דודניתו, לבוא להתגורר אצלו בבניין, ולהתחפש לאמיל אז'אר.

בתמונה :

כריכת הספר בשפה הצרפתית; ניתן לראות את שמות שני המחברים.

כל החיים לפניו

בשנת 1977 זכה הספר לגרסה קולנועית
זוכת אוסקר בבימויו של משה מזרחי.

בשנת 2007 תיאטרון "הבימה" העלה מחזה
המבוסס על עלילת הספר, בכיכובם של לוא
קניג ואושרי כהן.

האקספוזיציה: זמן, מקום ודמויות

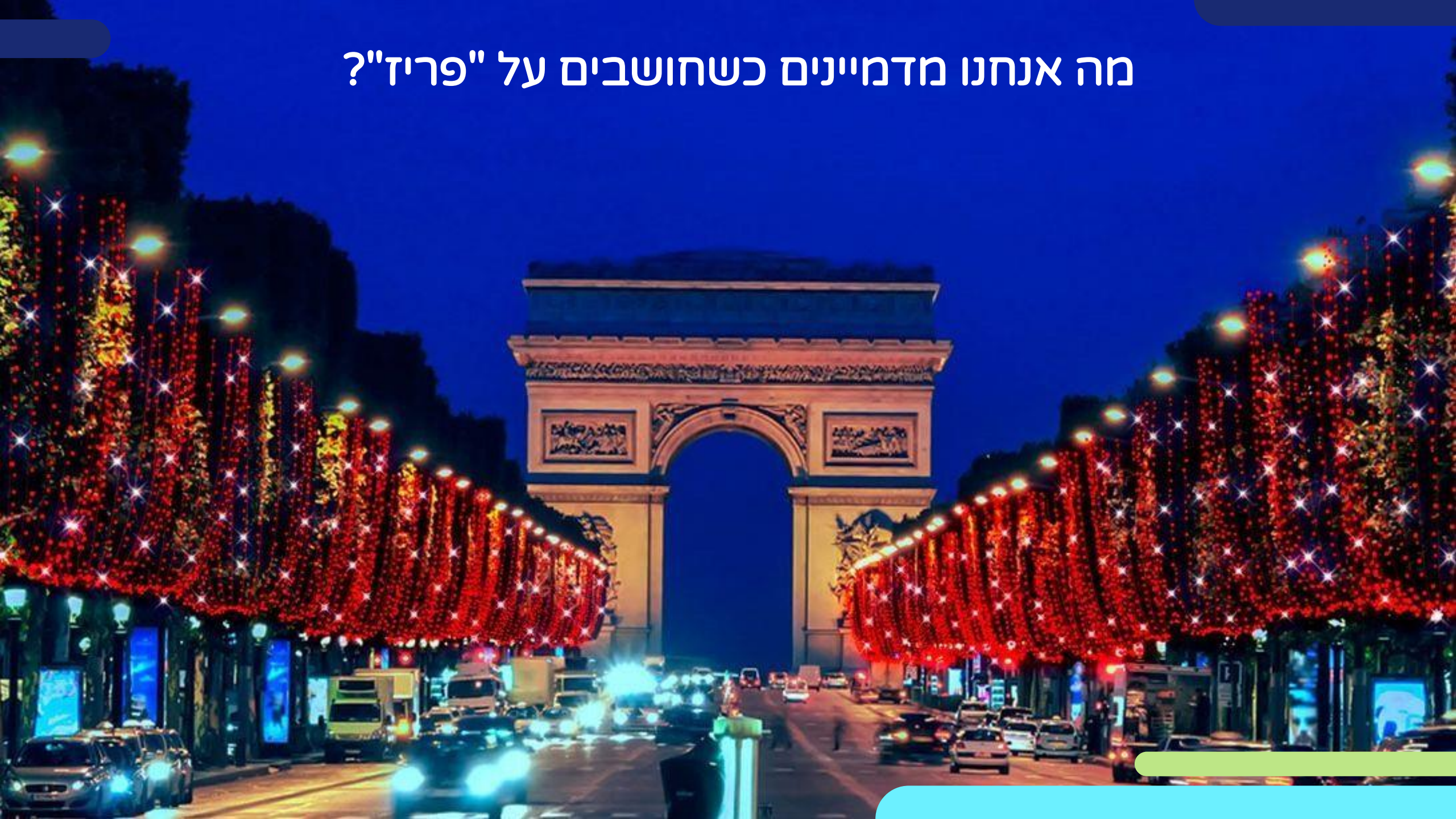
הזמן

המחצית השנייה של המאה העשרים, בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה

המקום

בניין בן שש קומות ברובע בלוויל, פריז, צרפת

מה אנחנו מדמיינים כשחושבים על "פריז"?

ואיך נראית השכונה בלוויל באותה התקופה?

האקספוזיציה: זמן, מקום ודמויות

הזמן

המחצית השנייה של המאה העשרים, בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה

המקום

בניין בן שש קומות ברובע בלוויל, פריז, צרפת

הדמויות

הדמויות: מי חי בבלוויל ?

יהודים

שחורים

ערבים

”עלובי החיים” שבחברה

סרסורים

גנבים

זונות

סוחרי סמים

כיצד מתואר העולם בבלוויל?

חוקים שונים מאלו שב"עולם הרגיל"

"אין דבר יותר עצוב ממוסד"

התושבים לא מופיעים במרשם האוכלוסין

"אלה עניינים של כושים חסרי זהות"

התושבים מחזיקים במסמכים מזוייפים

"היו לגברת רוזה הרבה תעודות בבית"

ניתוק מהמשטרה ומוסדות השלטון

"המשטרה אינה מטפלת במי שלא קיים"

כללי משחק ונורמות אחרים

"לא תאמינו כמה אנשים רצו לעשות לי את הזריקה הראשונה"

ולמרות זאת...

חוס אנושי, חמלה, אהבה, דאגה ואכפתיות בין התושבים

"מעולם לא אהבתי באמת מישהו אחר"

חמלה ואנושיות

- גברת רוזה מגדלת את ילדי הזונות בכלל ואת מומו בפרט.
- מומו מטפל ברוזה, דואג לה במחלתה ומקיים את צוואתה.
- אדון חמיל מלמד את מומו אודות אהבה בעולם.
- גברת לולה דואגת לרוזה ולילדים, הגרים מעליה.
- רוזה כותבת מכתבים עבור אנד'ה אמדה.
- האחים זעום מרימים ומורידים את רוזה בגרם המדרגות.
- אדון ואלומבה מנסה לעודד את הילדים באמצעות מופעי האש.

- תושבי השכונה הם זונות, סרסורים, סוחרים סמים, עבריינים ועוד.
- הזונות נאלצות להעביר את ילדיהן לידי רוזה.
- רוזה חשה נרדפת ומאוימת מהחברה הצרפתית.
- מומו מגלה את זהות אביו ואימו, ואת סיפור חייהם המפוקפק.
- מבחינים ברוזה רק לאחר שגופתה מעלה סירחון.
- גברת לולה מוכרת את גופה בכל לילה בכיכר העיר.
- אנד'ה אמדה מסרסר בנשים ורוצח שחורים.

טמא וטהור-חברתית קשה

תעודת זהות לדמות

שם: גברת רוזה.

גיל: 65.

דת: יהודיה.

ארץ לידה: פולין.

מקום מגורים: בלוויל, פריז.

מבנה גוף: שמנה מאוד.

מקצוע: בעברה עסקה בזנות, כיום

מנהלת פנסיון לילדי זונות.

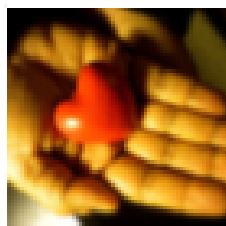
תכונות מרכזיות: סובלת מחרדות,

מצב בריאותי הולך ומתדרדר.

חרדה ופחד

- הוסגרה לנאצים ע"י הצרפתים בזמן השואה.
- מפחדת ששוב יסגירו אותה לשלטונות.
- חיה בזהות בדויה.
- בונה לעצמה מקלט – "החור היהודי".

אהבה וחמלה

- מקימה מעון עבור ילדי הזונות בבלוויל.
- לא השליכה ילד לרחוב גם אם לא קיבלה עליו תשלום.
- מאמינה שהקשר החשוב ביותר לילד הוא הקשר עם אימו.

תפיסות עולם

- פלורליסטית – מקפידה שכל ילד במעון יכיר את התרבות, המסורת והמנהגים שמהם הוא מגיע.
- מתנגדת להארכת חיים מלאכותית ומבקשת למות בכבוד ("המתת חסד").

תעודת זהות לדמות

שם: מוחמד (מומו)

גיל: במהלך הרומן מגלה שהוא בן 14.

דת: מוסלמי.

מקום מגורים: מעון לילדי הזונות,

בלוויל, פריז.

הורים: מגלה בבגרותו את זהותם.

תכונות מרכזיות: ילד בוגר, ביקורתי,

גדל בצילה של בדידות וחיפוש אחר

אהבת אם.

מערכת היחסים בין מומו ורוזה

"הדבר היחיד המשותף לנו הוא שלשנינו לא היה כלום ולא היה איש בעולם"

מומו בודד, חסר
משפחה וחברים. אין לו
כל מידע בנוגע לזהותו
ומוצאו המשפחתי.

לרוזה אין בני משפחה
וילדים. היא חסרת זהות
ומזייפת מסמכים בנוגע
לזהותה.

הקשר ביניהם מבוסס על אהבה ועל תלות - כל אחד מהם
מעניק משמעות לחיי השני

אהבתו של מומו לרוזה

מומו נמסר לרוזה בגיל 3. הוא הילד הגדול ביותר במעון, ועומד במרכז תשומת הלב שלה, והיא הופכת לדמות משמעותית בחייו.

מומו מסייע לרוזה בטיפול בילדים האחרים, עורך עבודה קניות ונוהג להביא לה פרחים כדי לשמח אותה.

כשזכרונה של רוזה בוגד בה, מומו יושב לצידה ומחזיק את ידיה עד שתחזור למציאות. למול כל החרדות והפחדים שלה, מומו דואג להרגיע אותה ומבטיח שלא ינטוש אותה.

בזקנתה, כשרוזה מאבדת שליטה על צרכיה - היא לא מריחה טוב, אך הוא מקפיד להמשיך לחבק ולנשק אותה, כדי שלא תחשוב שהוא נגעל ממנה. הוא סועד אותה, מאכיל ומבשם אותה.

לקראת מותה מומו ממלא את בקשתה של רוזה למות בכבוד, ולא נותן לרופאים להאריך את חייה. הוא מסתיר אותה ב"חור היהודי", מארח לה חברה, מאפר ומבשם אותה. גם לאחר מותה - הוא לא מוכן לעזוב אותה ונשאר לצד גופתה כשלושה שבועות.

אהבתה של רוזה למומו

כפי שהבטיחה להוריו, רוזה דואגת לשלומה של מומו, מעניקה לו אהבה ומהווה עבורו יותר מאם מאמצת. גם כאשר היא לא מקבלת יותר תשלום עבור גידולו - היא ממשיכה לטפל בו באהבה.

כדי להגן על מומו, היא בוחרת להסתיר ממנו את קורות חייו וסיפור המשפחה.

רוזה חוששת לגורלו של מומו הגדל בבלוויל. היא מבקשת ממנו להתרחק מהעולם העברייני, ומתחננת שלעולם לא יעסוק בסרסור או בזנות.

רוזה רואה במומו יותר מבן. הקשר שלהם עמוק ואמתי, והיא חוששת מהיום שבו ירצה לעזוב את המעון. הוא האדם היחיד שמודע לסוד שלה ולקיומו של "החור היהודי".

חשוב לרוזה שמומו ישמור על זהותו ותרבותו המוסלמית, לכן היא שולחת אותו ל"מורה רוחני" - אדון חמיל הזקן.

נקודות המשבר במערכת היחסים

מומו מגלה שרוזה מקבלת עליו תשלום

בגיל שבע מומו מגלה שרוזה מקבלת תשלום עבור גידולו במעון. עד אז הוא חשב שהיא מגדלת אותו מתוך אהבת חנם. מדובר באכזבה הגדולה הראשונה של חייו. בהמשך נודע לו שההמחאות הפסיקו להגיע - אך רוזה המשיכה לטפל בו. בכך הוא זוכה להוכחה לאהבתה חסרת התנאים.

מומו מגלה שרוזה שיקרה לגבי גילו

במהלך הפגישה עם אביו, מומו מגלה שהוא גדול ב-4 שנים ממה שחשב. בתחילה, הוא חש אכזבה מכך שרוזה שיקרה לו. בסופו של דבר המשבר מחזק את היחסים שלהם: רוזה מסבירה למומו שהקטינה אותו כי חששה שיעזוב אותה.

דמויות משנה ברומאן

אדון חמיל

מוכר שטיחים בעברו, יושב קבוע בבית הקפה השכונתי. מלמד את מומו את התרבות והשפה הערבית ואת דת האסלאם. מהווה עבור מומו חונך ודמות משמעותית, ומלמד אותו ש"אי אפשר לחיות בלי אהבה". בשל גילו המתקדם, הוא מתבלבל וקורא למומו "ויקטור" - ע"ש הסופר ויקטור הוגו, מחבר הספר "עלובי החיים".

דמויות משנה ברומאן

גברת לולה

הייתה בעברה אלוף אגרוף בסנגל. עוסקת בזנות ביער בולון, המקום האפל והמפוקפק ביותר בבלוויל. ממוקמת בתחתית הסולם החברתי בשל היותה זונה ו"מחופשת".
במהלך העלילה מתגלה גדולתה האנושית, החום והדאגה שהיא מפגינה לילדי הזונות ולרוזה. רוזה אומרת עליה: "היא קדושה. אינני יודעת מה היינו עושים בלעדיה".

דמויות משנה ברומאן

האחים ז'עום

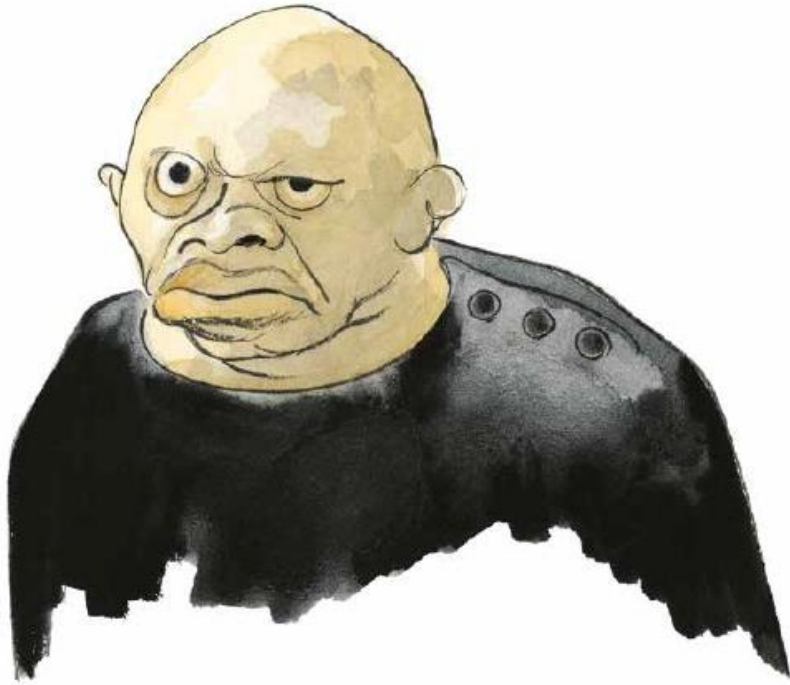
ארבעה אחים המתגוררים בבניין המעון, וידועים בתור הגברים החזקים ביותר ברובע. הם עובדים כסבלים, ומייצגים אנושיות וטוב לב כאשר הם מורידים ומעלים את רוזה במדרגות הבניין "כמו פסנתר".

אדון ואלומבה

פליט מקמרון בעל יכולת של יריקת אש. הוא מנסה "להעיר" את רוזה לאחר שהיא מתעלפת, ומציג למולה מופע אש. סיפוריו מעידים על הכבוד שנותנים באפריקה לזקני החברה - דבר שלא מתקיים בפריז בכלל ובבלוויל בפרט.

דמויות משנה ברומאן

אנדה אמדה

הסרסור הגדול והמאיים ביותר בפריז. דמותו מהלכת איימים על התושבים. מומו מתאר אותו כך: "שמענו שכבר הרג כמה אנשים, אבל אלה עניינים פנימיים של כושים חסרי זהות".
אנושיותו מתגלה כשהוא מבקש מרוזה לכתוב עבורו מכתב לאימו, ולשמור על הסוד - שאיננו יודע קורא וכתוב.

דמויות משנה ברומאן

נאדין

צעירה נאה, בלונדינית ומריחה טוב. מסמלת עבור מומו את ההפך הגמור מהבלוויל. עובדת כמדובבת סרטים, ופוגשת במומו במקרה. היא מגלה כלפיו חמלה ודאגה - והופכת עבורו לסמל לתקווה לעתיד טוב יותר.

בסיום הרומאן ולאחר מותה של רוזה, מומו עובר לחזקת נאדין ובעלה.

שלושה מישורים מרכזיים ברומאן

המישור הרגשי
התבגרות בצל הבדידות

המישור החברתי
ביקורת כלכלית-חברתית

המישור האסתטי
אמצעים אמנותיים ודרכי עיצוב

המישור הרגשי התבגרות בצל הבדידות

מומו תוהה "האם אפשר לחיות בלי אהבה".
מתוך השיחה עם אדון חמיל הוא מבין שרק
אהבה יכולה להפיג את הבדידות.

מומו הוא נער חריג, המתאפיין בבגרות
נפשית גבוהה לגילו. הוא לא יודע דבר אודות
משפחתו, ומחפש הסבר מדוע אימו לא
מגיעה לבקר אותו.

מתוך מצב זה מומו עובר תהליך התבגרות
שבו הוא מחפש אחר אהבה, ובעיקר אחר
תחליף לאהבת אם.

המישור הרגשי

התבגרות בצל הבדידות

בהתחלה: חיפוש אחר האם שאיננה

מבקש מרוזה לדעת היכן אימו

מפתח כאבי בטן ומחרבן בכל הבית

בהמשך: חיפוש אחר תחליף לאהבת האם

אימוץ הכלב "סופר"

חלום הלביאה

ארתור המטרייה

גניבה מחנויות ומשחק "רולטת כביש"

המישור הרגשי התבגרות בצל הבדידות

אימוץ הכלב "סופר"

מומו מאמץ כלב וקורא לו "סופר". הכלב ממלא את עולמו באהבה, ובפעם הראשונה מומו חש שהוא משמעותי עבור מישהו.

בסופו של דבר מומו מוכר את הכלב לאישה אמידה על מנת להבטיח לו חיים טובים יותר, כי החיים במעון של רוזה הם "לא חיים לכלב".

את הכסף שקיבל מומו זורק לביוב.

חלום הלביאה

לאחר שרוזה מספרת למומו על חוקי הטבע, ועל הלביאה שלעולם לא תנטוש את גוריה, מומו חולם בלילות על "אמא לביאה". הוא מדמיין כיצד הלביאה תצלצל בדלת המעון, ולאחר שתיכנס תחבק ותלקק את פניהם של כל הילדים. הלביאה, שסמלת את האם המושלמת (שתילחם על ילדיה בכל מחיר), מהווה עבור מומו תחליף לאהבת אם.

המישור הרגשי התבגרות בצל הבדידות

ארתור המטרייה

החיפוש אחר אהבה מוביל את מומו ליצירת חברים דמיוניים. מומו לוקח מטריה, מלביש אותה, יוצר לה ראש מסמרטוטים ומצייר לה עיניים חייכניות. לחבר הזה, שהפך לטוב שבידידיו, מומו קורא "ארתור". הוא יוצר אותו כדי לאהוב אותו וכדי להופיע יחד אתו במופעי ליצנות ברחבי פריז.

המישור הרגשי

התבגרות בצל הבדידות

בהתחלה: חיפוש אחר האם שאיננה

בהמשך: חיפוש אחר תחליף לאהבת האם

בסיום: פרידה מהחלום על האם והתבוננות בוגרת על הבדידות

הפגישה עם האב

ליווי של רוזה בזקנתה

מותה של רוזה

המעבר לביתה של נאדין

המישור הרגשי התבגרות בצל הבדידות

הפגישה עם האב

הפגישה עם האב

סצנת הפגישה עם האב היא נקודת מפנה בחייו של מומו:

- הוא מגלה את סיפור חייו וקורות משפחתו.
- הוא נפרד סופית מהפנטזיה להכיר את אמו.
- הוא נפרד מאביו - שמת בסיום המפגש.
- הוא מגלה שרוזה שיקרה לו בנוגע לגילו.
- הוא מבין שאין לו אף אדם בעולם מלבד גברת רוזה.

המישור הרגשי התבגרות בצל הבדידות

ליווי של רוזה בזקנתה

לאחר הפגישה עם אביו והפרידה הסופית מהחלום על משפחה והורים, מומו מבין שהאדם היחיד שנותר בחייו הוא גברת רוזה. מומו עוזר לרוזה בטיפול בילדים, סועד אותה בזקנתה ומטפל בה בזמן גסיסתה. הוא מזהה את בדידותה של רוזה ומציע לחמיל הזקן לשאת אותה לאישה - ובכך לשבור את הבדידות של שניהם. מומו מבין כי הרחמים ההדדיים בין שני אנשים החיים יחד, הם הם התשובה לבדידות האנושית.

מותה של רוזה

הפרידה מרוזה מהווה גם כן נקודת מפנה בחייו של מומו:

- מומו נפרד מהאישה שהייתה לו לאם.
- הוא לא מסוגל לדמיין את חייו בלעדיה, ולכן נלחם בחוקי הטבע: מאפר ומבשם אותה כדי לשמור אותה "בחיים".
- עתידו של מומו לא ברור - לאן יילך ומי יקח עליו חסות?

המעבר לביתה של נאדין

בסיום הרומן אנו מגלים שמומו הועבר לחזקתה של נאדין. הוא מספר לנאדין ובעלה את קורות חייו. המעבר לנאדין, שחיה מחוץ לבלוויל, מעוררת בנו תקווה - אולי בכל זאת, יש סיכוי לחיים אחרים עבור מומו ובאמת "כל החיים לפניו".

המישור החברתי ביקורת כלכלית-חברתית

ביקורת על רשויות המדינה

מתוך המציאות החברתית המתוארת עולה ביקורת על הרשויות והחוקים המתעלמים מהמתרחש. נראה שאין גורמים מוסמכים שיתפסו חסות על ילדים המוזנחים רגשית ופיזית כמו מומו, אמנם יש הרבה מאוד אנשים טובים הדואגים לו ולרוזה ומרעיפים עליהם חסד וחמלה - אך רשויות הרווחה והעובדות הסוציאליות, שתפקידן לדאוג לשכבות המצוקה, נעדרות ואף מטילות אימה ומעוררות חרדה בליבם של תושבי בלוויל.

"לחיים אין ריח"

"אלה לא חיים לכלב"

"כושים חסרי זהות"

"המשטרה לא מטפלת במי
שלא קיים"

המישור החברתי

ביקורת כלכלית-חברתית

ביקורת על היחס לזקנים

מומו נעצב עד מוות כאשר הוא רואה את מצבה המדכא של רוזה. הוא חש בחוסר הצדק החברתי, שאין כבוד וערך לזקנים: "אני חושב, שכדי לחיות צריך להתחיל בגיל צעיר מאוד, כי אחר כך אתה מאבד את הערך שלך, ואיש לא מרחם עלייך".

הוא מוחה על כך שערך הזקנים החולים פחות מערכם של בעלי החיים: "לו הייתה גברת לולה כלבה, היו כבר חסים עליה, אבל הלא תמיד מרחמים על כלבים יותר מאשר על בני אדם".

המישור האסתטי

אמצעים אמנותיים ודרכי עיצוב

דמות המספר

הרומן "כל החיים לפניו" מעוצב כמונולוג של מומו, הילד הערבי, שכאילו עוטה מסכה של ויקטור הוגו, הסופר הצרפתי המהולל, מחבר הרומן "עלובי החיים". מומו מספר את קורותיו לגברת נאדין ולחברה ראמון, האוספים אותו לביתם עם מותה של רוזה.

שם הרומן

שם הרומן "כל החיים לפניו" לקוח מתוך הדברים שאומר ד"ר כץ למומו, בנסיון לעודד אותו. מדובר בכותרת אירונית, שהרי מה הסיכויים לתקווה ואופטימיות עבור ילד יתום שחי בבלוויל, כמו מומו?

המישור האסתטי

אמצעים אמנותיים ודרכי עיצוב

תיאורים גרוטסקיים

הביקורת החברתית שעולה מדבריו של מומו, באה לידי ביטוי לעתים בהומור המעלה גיחוך. לדוגמא: מומו מתאר את הגלולה למניעת הריון כך: "וגם הופיעה הגלולה החוקית להגנת הילד. וצריך היה באמת לרצות ילד".

מוטיבים

מוטיב הבדידות - החיפוש של מומו אחר אהבה, בדידותו ובדידותה של רוזה.

מוטיב הריח/הסרחון - תיאור הבלוויל למול תיאורה של נאדין.

שימוש ביצירות מוגנות בזכויות יוצרים ואיתור בעלי זכויות

השימוש ביצירות במהלך שידור זה נעשה לפי סעיף 27א לחוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007. אם הינך בעל הזכויות באחת היצירות, באפשרותך לבקש מאיתנו לחדול מהשימוש ביצירה, זאת באמצעות פנייה לדוא"ל rights@education.gov.il